

Zomaar een bericht in de landelijke pers van maart dit jaar: Komkommers hoeven niet langer recht te zijn. De redactie van dit vakblad wist het niet, maar ergens heeft ooit een commissie bepaald hoe krom een komkommers mag zijn. Gelukkig is aan deze dwaasheid een halt toegeeroepen en mag de consument voortaan zelf beslissen of hij liever rechte of kromme komkommers op zijn sandwich snijdt. Met bomen lijkt iets vergelijkbaars aan de hand te zijn. Dertig of meer jaar geleden heeft iemand ooit bepaald dat bomen recht moeten zijn en sindsdien zijn bomen onopgemerkt rechter en rechter gekweekt. Is dat onzin? Nee, natuurlijk niet. Een boom die recht is, kroont makkelijk op en creëert een beeld waar architecten dol op zijn. Je zou je echter af kunnen vragen of in een periode waarin duurzaamheid de klok slaat je niet zou moeten kijken naar criteria die werkelijk bijdragen aan duurzame kwaliteit. Een goed ontwikkelde wortelpruik en compacte stevige bomen en planten zouden wat dat betreft betere graadmeters kunnen zijn voor duurzaamheid en probleemloos aangroeien. Wat dat betreft kan de Nederlandse boomkwekerijketen misschien wel jaloers zijn op onze oosterburen, die veel preciezer vastleggen waar een boom, plant of heester aan moet voldoen.

Auteurs: Hein van Iersel en Karlijn Raats

Rechte komkommers en nog rechttere bomen!

Zijn de kwaliteitseisen voor bomen toe aan een duurzaamheidstoets?

Guido IJssink van Darthuizer kijkt bedenkelijk als we hem de bovenstaande vraag voorhouden: "Wij zijn in het begin van de negentiger jaren al druk bezig geweest met het opzetten van een kwaliteitssysteem waarmee veel preciezer te bepalen zou zijn waar een boom, struik of heester aan moet voldoen." Arnoud Oortwijn, commercieel directeur bij Darthuizer licht toe: "Ik had recent een klant aan de lijn met een klacht over bosplantsoen. Dat zou veel te groot geleverd zijn. Hij had gewoon Acer campestre 1 + 2 besteld. Dat zijn bij ons en bij iedere andere fatsoenlijke kwekers forse planten met een stevige wortel en minimaal één, anderhalve meter lengte. Bleek dat die klant gewend was aan zaailingen van 40 centimeter, die je met een theelepeltje kunt planten. Probleem zat hier dus niet in de criteria als zodanig, maar in gebrek aan kennis van de inkoop. Wij pleiten daarom al jaren voor een korte

cursus voor inkoopers van plantmateriaal." Guido IJssink: "Andere belangrijke aspecten die alles met kwaliteit en duurzaamheid te maken hebben, zijn een gedegen planning. Als je vroeg in het seizoen plant, zullen planten en bomen al voor de winter vast staan en zal de inboet tijdens het eerste seizoen minder zijn."

Joost Poppinga en Ronnie Nijboer van Kwekerij De Bonte Hoek knikken uit herkenning op de vraagstelling. Poppinga durft het aan om primair aan de eigen beroepsgroep de joker uit te delen. "Het grootste probleem zit bij de boomkwekerij. Die hebben een patent op het vaag houden van zaken. Ik denk dat je als je met vier of vijf laanboomkwekers een uur bij elkaar gaat zitten dat je dan een werkbaar compromis hebt wat duurzame kwaliteit nu werkelijk inhoudt. Voor een boom van 20-25 betekent dat mini-

maal vier maal verplanten en ga zo maar door. Iedereen weet wel wat duurzame kwaliteit inhoudt, maar toch gebeurt er niets. Mijn vader Klaas Poppinga heeft indertijd meegewerkt aan een boekje "Kwaliteitsnormering bij laan- en parkbomen". Dit boekje is uitgebracht in 1989 maar is vooral door tegenwerking van kwekers uit het Opheusdense nooit breed geaccepteerd. Jammer, een gemiste kans." Poppinga: "Ik gebruik het boekje nog steeds. Het ligt altijd op mijn bureau."

Uit één mond

Harm Horlings, directeur van M. Van den Oever Boomkwekerijen, vertelt dat Nederland al bezig is met het opstellen van overkoepelende duurzaamheidscriteria voor boomkwekers: "De beste garantie voor duurzaamheid in de productiefase is het maken van goede en duidelijke afspraken

over wie, wat, waar en hoe bomen geproduceerd worden. Daarbij moet rekening gehouden worden met al onze omgevingsfactoren en uiteraard hoort de standplaats daar ook bij. Hoe duidelijker de kwaliteit omschreven wordt, hoe beter dat voor iedereen is. Het Duitse systeem is daarvoor in mijn ogen zeer goed bruikbaar. In het kader van duurzaamheid is er momenteel een werkgroep bezig om de criteria vast te stellen. Deze werkgroep bestaat uit de Anthos, NBvB en ZLTO en heeft als doel om de criteria zoals die door SenterNovem zijn opgesteld goed te analyseren en waar nodig bij te stellen. Bij dit thema is het uitermate belangrijk dat we als vakgebied met één mond praten en precies weten waar we het over hebben en wat we bedoelen."

Goedkoop is duurkoop

Ronnie Nijboer, bedrijfsleider op De Bonte Hoek: "Kennis en daadkracht bij de gemeentelijke inkopers zijn de beste garantie voor kwaliteit en duurzame kwaliteit. Als een gemeentelijk inkoper weet wat hij wil en zich daar naar gedraagt, zullen inboetpercentages veel lager kunnen worden. Zorg gewoon dat je aan het begin van het plantseizoen zoveel mogelijk alles in de grond hebt en houd vooral het water geven in de gaten. Nog steeds sneuvelen ieder jaar onnodig veel bomen doordat te laat of te weinig water wordt gegeven." Poppinga duidt daarnaast nog op de kwaliteit van de teeltlaag: "Voor ons is dat het belangrijkste arbeidskapitaal." Arno Heemsker, werkvoorbereider/ontwerper Vondelpark, stadsdeel Oud Zuid denkt -net als Nijboer- dat duurzame kwaliteit al voor een

groot deel gewaarborgd is met de kennis van de inkoper. Die moet zorgen dat hij wéét wat hij inkoop. Als hij dat niet weet, moet hij of zij iemand inschakelen die dat wél weet: "Voor duurzaam bomenbeleid moet je weten wat kwaliteit is. Vakkennis is dus een vereiste in de groenwereld! Heb je dit niet of tekort, ga dan in ieder geval in zee met een gerenommeerde kweker en neem iemand mee die er wél verstand van heeft."

Een expert in de arm nemen scheelt geld door een lagere inboet. Ook hierbij is 'goedkoop duurkoop', volgens vakspecialist Groen en Spelen bij de gemeente Assen: Nico Broekhuizen: "Duurzame bomen besparen geld. Helaas gaat de aandacht vaak uit naar (lage) aanschafkosten. Onderhoud van slechte bomen maakt ze uiteindelijk duurder." Net als Poppinga legt Heemsker de rest van de verantwoordelijkheid bij de beheerder: "Een boom moet goed ontwikkeld zijn en een verplanting probleemloos kunnen doorstaan. Maar hierna valt en staat alles met de groeiplaatsomstandigheden en het beheer om uiteindelijk te kunnen spreken over een duurzame boom. Goed plantmateriaal planten in slechte groeiomstandigheden is verloren energie en zeker niet duurzaam."

Wilgentenen

Jan Scholten, van de Stadskwekerij Den Haag, weet te vertellen: "Ik vrees dat ik nog niet geboren was toen ze bomen rechtop gingen binden. Een van onze oude opzichters, die al vanaf de Tweede Wereldoorlog bij de Stadskwekerij werkt,

bestelde altijd van die mooie lange rechte stokken om bomen langsop te kweken. Hij bond ze altijd met wilgentenen. Het bizarre in Nederland is echter dat er volop 'mooie' rechtopgeknipte boompjes naar parkjes en landschappen gaan." Dit bevremdt Pieter van Uden, boombeheerder bij Sint-Michiëlsgestel, ook: "Het is nog steeds een gewoonte dat veel boombeheerders bomen planten in een buitengebied of park en dan bomen inkopen van dezelfde afmetingen. Waarom doen ze dat nou? Als bomen geen aaneengesloten laan moeten vormen is het veel mooier om bomen van verschillende afmetingen te hebben staan. Een voorbeeld hiervan is een oude wegbeplanting waar stormschade is geweest. Jaren na de inboetingen hebben deze beplantingen veel meer dynamiek in massa en lichtinval. Nieuw te planten bomen mogen dus best verschillen in hoogte en dikte en een beetje krom zijn. De voorwaarde voor voldoende doorrijhoogte en afstand tot de rijbaan zijn hierbij altijd bindend, maar dat kan ook met veilige kromme bomen die geselecteerd zijn op soortechtheid, takhoek inplant en met perfect vertakt wortelstelsel. Persoonlijk heb ik een beetje moeite met gekweekte bomen van kleigronden te verhuizen naar zandgronden. Het grove wortelstelsel dat op klei ontstaat, moet aangepast zijn aan de grondspecifieke zandgrondomstandigheden. Door enkele jaren 'kleibomen' te rehabiliteren op een zandgrond voorkom je uitval in je aanplant. Over dit soort kwaliteitsbeschrijvingen vind je weinig in de vakliteratuur. De afmetingen van stamdoor-

Van Heemsker: "Kom je als inkoper of boombeheerder vakkennis tekort, ga dan in ieder geval in zee met een gerenommeerde kweker en neem iemand mee die er wél verstand van heeft."

Van Uden: "Het is nog steeds een gewoonte dat veel boombeheerders bomen planten in een buitengebied of park en dan bomen inkopen van dezelfde afmetingen. Waarom doen ze dat nou?"

Harm Horlings, "Beste garantie voor duurzaamheid is het maken van goede afspraken over wie, wat, waar en hoe bomen geproduceerd worden."

sneede met de daarbij behorende kluitdoorsneede of gaaskluit staan keurig in lijstjes gevangen, maar de nodige hoeveelheid haarwortels niet. Dit blijft vaak een subjectieve zaak.”

Lapwerk

Scholten van de Stadskwekerij Den Haag weet waarom Nederlanders geneigd zijn rechte bomen met dezelfde afmetingen in te kopen, zelf voor in parken en bossen: “Hoe een boom eruit ziet, is cultuurbepaald. In Zuid-Europa moet een boom schaduw geven, hij moet vooral dicht vertakken. Maar wij willen vooral rechte bomen omdat we ze met name dicht langs wegen planten. Er zit dus een praktisch verhaal achter onze bomencultuur. Er worden tegenwoordig wel steeds vaker meerstammige bomen gekweekt in Nederland. Je ziet dat iedere grote zichzelf respecterende boomkwekerij een hoek met meerstammige bomen heeft. Hier bij de Stadskwekerij Den Haag hebben we dat ook. Terwijl je dat vroeger alleen in Duitsland zag.”

Scholten houdt er wat betreft duurzaamheid een korte, maar krachtige mening op na: “Duurzaamheid is alleen maar een naam die je

aan het beestje geeft. Regelmatig verplanten en zorgen dat de boom een goed wortelgestel heeft, is sowieso een vereiste voordat een boom de deur uitgaat. Over een bochtje in een boom kun je nog een discussie over voeren, maar over een goed wortelgestel voert de boom geen discussie, want dan gaat hij gewoon dood. Daarnaast is plantplaats cruciaal. Want je kunt nog zo’n goed wortelgestel hebben en mooie meerstammigheid en andere ‘duurzame’ kenmerken, zonder een goede standplaats verwelkt een boom na verloop van tijd. Het is gewoon niet duurzaam om een goede boom onder slechte omstandigheden te planten. Een boom planten kun je maar een keer goed doen en alles wat daarna komt, is lapwerk. Eigenlijk is bomen planten in stedelijk gebied nooit duurzaam. De enige duurzame situatie geeft een goed gekweekte boom in parkjes en bosjes.”

Steffen Rendering uit Aalten wil specifiek opkomen voor de rechte boom: “Al eeuwen geleden ontstonden er eisen die aangaven hoe een boom gekweekt moest zijn. Voor de productie van hout was toen ook al recht hout nodig. Dit blijkt al vele eeuwen goed en duurzaam te kunnen. Het

is beslist niet zo dat dit iets van de laatste tijd is. Honderden jaren ervaring laten zien dat het kweken van rechte bomen voor straatbeplanting en de houtproductie beslist duurzaam is. Het hergroeien van bomen in stedelijke gebieden heeft niets van doen met de vorm waarin zij gekweekt zijn, slechts het goed gekweekt zijn is van belang. De tijd geeft de bomen geen goede wortelpruik en indien gewenst stevige takken: hiervoor moet de boomkweker zorgen.”

Smaak

Zoals altijd worden ook bij deze discussie smaakvoorkeuren en duurzaamheidscriteria door elkaar gehaald. Rits Sixma is daar heel duidelijk in. Als boombeheerder op het winderige Terschelling is hij gewend aan kromme bomen. Die horen naar zijn mening bij Terschelling. Sixma: “Hier op Terschelling is bijna geen boom recht te houden. Ze groeien bijna allemaal met de wind mee. Dat is één van de karakteristieke eigenschappen van het eiland”. Frans Baltussen van Brabantboom benadert het als boomkweker van de andere kant: “Met de geldende inzichten, het onderwijs en de huidige generatie boomverzorgers wordt het karakter uit bomen gehaald. Er moet daarom een toekomst komen voor meerstammige bomen.” Verschillende inzenders roepen dat dit eigenlijk heel eenvoudig is, bijvoorbeeld een anonieme inzender zegt letterlijk: “Ik geniet ervan als ik door Polen rijd en al die verschillende maten en vormen van bomen door elkaar heen zie. Die diversiteit heeft iets natuurlijks.”

Poppinga: “Het boekje ‘Kwaliteitsnormering bij laanen parkbomen’ is uitgebracht in 1989, maar is vooral door tegenwerking van kwekers uit het Opheusdensedomein nooit breed geaccepteerd.”

Sixma: “Hier op Terschelling is bijna geen boom recht te houden. Ze groeien bijna allemaal met de wind mee. Dat is één van de karakteristieke eigenschappen van het eiland”.

IJssink: “Andere belangrijke aspecten die alles met kwaliteit en duurzaamheid te maken hebben, zijn een gedegen planning.”

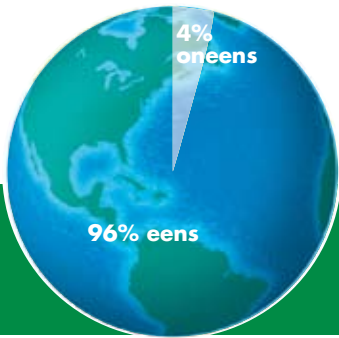

Frans Baltussen: “Met de geldende inzichten, het onderwijs en de huidige generatie boomverzorgers wordt het karakter uit bomen gehaald.”

Is Nederland wat betreft duurzame kwaliteit gediend met een kwaliteitsnormering die specifiek is dan alleen rechtheid en stamomvang in centimeters? Boomzorg hield een online enquête en werd overstelpt met reacties (zie het kader voor de uitslag). Ook legde het bovenstaande stelling voor aan betrokkenen in de markt.

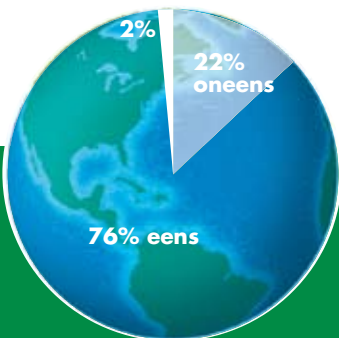
Enquete Duurzame Kwaliteit

Is Nederland wat betreft duurzame kwaliteit gediend met een kwaliteitsnormering die specifiek is dan alleen rechtheid en stamomvang in centimeters? Boomzorg hield een online enquête en werd overstelpt met reacties (zie het kader voor de uitslag). Ook legde het bovenstaande stelling voor aan betrokkenen in de markt.

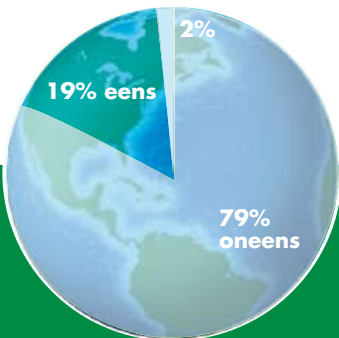
De keten moet veel meer investeren in kennis over 'de juiste boom op de juiste plaats', inkoop en sortiment. Kennis is de beste garantie voor duurzaamheid.

96% eens, 4% oneens, 0% onbeantwoord

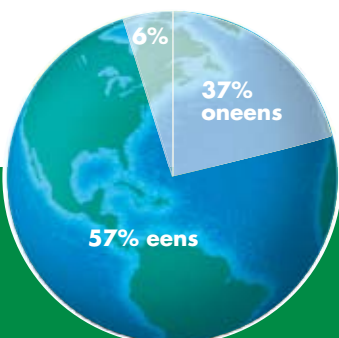
Bomen zijn duurzaam wanneer ze op de kwekerij de tijd hebben gekregen om een stevig wortelpakket en flinke takken te ontwikkelen, waardoor ze in stedelijk gebied probleemloos aangroeien.

76% eens, 22% oneens, 2 % onbeantwoord

Ik wil rechte bomen omdat ontwerpers en burgers dit verwachten. Praten over karakterbomen is een doorzichtige truc om inferieure handel in de markt te brengen!

19% eens, 79% oneens, 2% onbeantwoord

Nederland moet overgaan op het Duitse systeem waarbij veel preciezer is omschreven hoe een boom eruit moet zien?

57% eens, 37% oneens, 6% onbeantwoord